

Формування світогляду учнів засобами екологічної освіти на уроках географії

Актуальність дослідження. Нинішня екологічна ситуація в Україні переросла в глибоку всебічну екологічну кризу. Екологічна освіта має не просто проникнути в структуру системи освіти, а й стати однією з її засад.

Однією з причин даної кризи є також екологічна безграмотність. Для подолання екологічної безграмотності, треба в системі освіти втілювати екологічне виховання учнів.

Екологічне виховання може здійснюватися в чітко визначеному освітньому фундаменті. Географічна наука найбільш підготовлена до того, щоб взяти на себе провідну роль у теоретичній, практичній розробці складних і взаємопов'язаних питань раціонального використання природних ресурсів Землі, у збереженні та цілеспрямованому перетворенні навколишнього середовища.

Результати дослідження. Під екологічною освітою розуміють безперервний процес навчання, виховання і розвитку, спрямований на формування екологічної культури, екологічної відповідальності кожної людини нашої планети. Проблеми екологічної освіти і виховання переростають національні рамки і дедалі більше набувають міжнародного характеру [6].

В загальноосвітній школі формування екологічних знань відбувається [5]:

- 1) на основі міжпредметних зв'язків ;
- 2) через окремі теми і дисципліни;
- 3) у процесі позакласної роботи.

На думку І.Т.Суравегіної, досягнення згаданої мети можливе за умови, якщо зміст шкільної освіти включатиме в себе такі найважливіші компоненти, як:

1. Система знань про взаємодію суспільства і природи (екологічні знання) характеризує природу та суспільство в їх взаємодії, при цьому зв'язувальною ланкою є знання про використання природи людиною.

2. Взаємодію природи та суспільства вивчають не лише природничі науки, але також суспільні та технічні. Природничі науки вивчають закони природи, які діють об'єктивно. Їх дані дозволяють встановити межі, які визначають простір можливого втручання людини в хіт природних процесів. Водночас природні науки відкривають для людини можливості оптимальної взаємодії з природою.

3. Суспільні науки розкривають цілі, які переслідує людина, використовуючи природу, досліджують, зокрема, залежність рішення екологічних проблем від характеру виробничих сил та виробничих відносин тієї чи іншої суспільної формації, виявляють ті соціальні наслідки, до яких призводить той чи інший спосіб природо використання.

4. Спираючись на технічні науки, людина створює нові та удосконалює старі засоби впливу на природу, які були б не лише ефективними технологічно і забезпечували безпосередню вигоду, але й стали б придатними із соціальної та екологічної точок зору. Таким чином, екологічні знання за характером мають бути міждисциплінарними.

5. Формування ціннісних екологічних орієнтацій. Екологічна освіта спрямована на формування школяра усвідомлення цінності природи як джерела задоволення різноманітних потреб – матеріальних, пізнавальних та естетичних кожної людини індивідуально. Людина повинна не лише цінувати, бачити прекрасне в

природі, але й покращувати її своєю діяльністю, перетворювати на благо людства.

6. Система норм та правил ставлення до природи (екологічна етика) - найважливіший елемент змісту екологічної освіти. У процесі вивчення основ науки учень повинен усвідомити природні та соціальні причин, які диктують певні норми та правила професійного та індивідуального поведіння по відношенню до природи. Дотримання цих норм та правил – суспільне необхідний акт, оскільки дозволяє зберегти природу для майбутніх поколінь.

7. Уміння і навички, що до вивчення природи та її охорони. Оволодіння способами дій, які найбільш відповідають законам природи, біосферо сумісними засобами природо використання – один з важливих елементів екологічної освіти. Школа націлена на формування школярів умінь і навичок, щодо охорони природи, оцінювання її стану, пропаганди економічних знань з-поміж однолітків та населення.

На сьогодні основними задачами екологічної освіти та виховання учнів є:

- надати учням системи екологічних знань;
- навчити учнів приймати екологічно грамотні рішення в галузі природокористування;
- сформувати відповідальне ставлення до природи як загально людському надбанню;
- допомогти осмислити велику роль взаємозв'язку людського суспільства, його культури і стану природи;
- упевнити школярів, що потреби людини повинні задовольнятися з урахуванням властивостей біосфери і сучасно науково обґрунтованих технологій раціонального природокористування;
- сформувати відповідальне ставлення до ролі окремої особистості у житті суспільства, природи, оточуючого середовища.

Формування екологічних понять при викладанні географії в школі має особливе значення і займає особливе положення. Останнє пояснюється тим, що питання взаємодії суспільства і природи головним чином на глобальному рівні набувають нового вияву: взаємодії не суспільства і природи, а оточуючого нас суспільства і оточуючої нас природи [2]. «Природа, - писав Ушинський, - яка промовляє так красномовно до освіченого розуму і розвинутого серця, залишається німою для напівдикої людини, яка, як тварина, підпорядковується її впливу, не беручи з цього ні нових думок, ні нових почуттів» [1].

Зміст шкільних курсів географії має значні потенційні можливості щодо екологізації навчального процесу. Насамперед це стосується основної школи і вивчення глобальних екологічних проблем у старших класах. Одним з найголовніших завдань шкільної програми з географії є сформувати у дітей наукові погляди на природу і взаємодію суспільства і природи; виховувати любов і бережливе ставлення до природи і до ресурсів Батьківщини; ознайомити з принципами раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища; навчити школярів правильно поводитися в природі; засвоювати теоретичні знання на практиці; формувати екологічну свідому особистість учнів [3].

В курсі фізичної географії України формування екологічних понять починається вже з перших уроків і має місце протягом вивчення всього курсу. Наприклад, в темі 1: «Україна - незалежна держава Європи і світу» при вивченні питання щодо важливості фізико – географічних умов і природних ресурсів для господарського розвитку української держави, вчитель звертає особливу увагу учнів на екологічну ситуацію в нашій державі і вплив стану навколишнього середовища на життя кожного з нас [4].

При вивченні історії дослідження території України (Дослідження природних умов і природних ресурсів України в XVIII – XIX ст. Дослідження природних умов 60 -90 –х роках XX ст.). Необхідно наголосити на змінах

природних умов під впливом господарської діяльності людини, які, як правило, незворотній характер.

При вивченні геоморфологічної будови (а саме, техногенних, еолових, денудаційних, водно – ерозійних форм рельєфу) особливу увагу треба звернути на техногенні форми рельєфу і їх вплив на природне середовище взагалі.

При вивченні теми: «Корисні копалини» розглядають господарську оцінку надр України, головні шляхи їх раціонального використання і охорони. Особливо детально питання екологічної направленості розглядається в розділі II. «Природні комплекси і фізико – географічне районування». Курс «Географія України» (9 клас) призначений для формування у школярів цілісного уявлення про екологічну ситуацію в Україні. Програма курсу передбачає вивчення економіко – географічних закономірностей, господарства України, його соціалізацію, галузеву, територіальну і функціональну структуру в тісному зв'язку з екологічними проблемами на Україні.

При вивченні галузей промисловості, які учні розглядають за типовим планом, значна увага приділяється проблемі утилізації відходів промисловості, раціональне використання мінеральних добрив, обов'язково розглядається питання значення галузі з екологічної точки зору.

Висновки. Отже, при вихованні екологічно свідомої особистості учнів на уроках географії необхідно установлювати причинно-наслідкові зв'язки теорії з практикою при вивченні будь-якої теми. Наприклад, при вивченні у 8 класі корисних копалин, слід акцентувати увагу учнів на наслідки добування корисних копалин (зсуви, кар'єри, обвали) та шляхи вирішення (альтернативні методи добування, заміна старого обладнання тощо).

Вивчаючи внутрішні води необхідно мотивувати учбову діяльність на особливості впливу діяльності вод на формування негативних форм рельєфу та шляхи подолання заболочення ґрунтів.

Особливу увагу слід звернути при вивченні кліматичних умов та ресурсів. Встановити вплив господарської діяльності як одного з важливих факторів формування клімату.

Список використаних джерел

1. Даценко Г. Екологічна освіта як аспект гуманізації шкільного навчання та виховання / Г.Даценко //Біологія. – 2007. -№10. –С. 5 – 8.
2. Зятева Л.А. Филосовско–педагогические воззрения отечественных ученых на проблему экологического воспитания / Л.А. Зятева //Педагогика.-2002. - №7. – С.32-40.
3. Карташова І., Сергеева М. Історичний нарис розвитку шкільної біологічної освіти / І.Карташова, М. Сергеева - Херсон: Літера, 2003. – 40с.
4. Кумченко В.С. Экологическое образование. Перспективы развития / В.С. Кумченко //Биология в школе. – 1993. - №5. – С.27 – 29.
5. Пономарева И.Н. Основные принципы экологического образования в школах / И.Н. Пономарева – СПб: Акцидент, 1997. – 287 с.
6. Ривкин Е.Ю. Экологизация школьного географического образования / Е.Ю. Ривкин //География в школе. – 1995. - №3. – С 29 – 32.